

דיני תקיעת שופר והתרת נדרים - שיעור 161

- 1) Saying יהי רצון before end of the תקיעות
- 2) Daydreaming not aware of the סדר של התקיעה
- 3) התרת נדרים לנשים על מצות עשה שהזמן גרמא
- 4) התרת נדרים על תענית כמו ערב ראש השנה

I. דיני מצות לשמוע קול שופר

(א) מצות תקיעת שופר אין מקיימין רק ששומעין הקול מהראש ועד הסוף ואפילו שמע כשיעור תקיעה אינו יוצא עד ששמע הסוף ממש ומי שממהרין לומר יהי רצון ואין ממתניין עד הסוף ממש מבטלין בזה מצות עשה דאורייתא והנה מקור האי דינה הוא המשנה (ראש השנה ל"ג): דתקע בראשונה ומשך בשניה כשתים אין בידו אלא אחת ודעת הרי"ף גיאות שבהאי תקיעה שהאריך לא יצא חובתו כלל שבראשונה לא היה סוף ובאחרונה חסר ההתחלה ויש חולקין אם נתכוין עכ"פ למצות תקיעה (רמב"ם וש"ט תק"ז - ו) אבל אם כבר היה רצון אינו מתכוין עוד לשמוע ולצאת ע"כ ביטול מצות עשה (מוטדיס ומניס ח - ה) ולכאורה צריכים לחזור לראש הסדר שעבר דהאי תקיעה בלי כוונה כדין מפסקת להפשוטה שלאחריה ואפשר יש לסמוך על שיטת רבינו האי גאון דשברים ותרועה שניהם כשרים מעיקר הדין (מוטדיס ומניס ע"ט)

(ב) מחויבין מה"ת לידע איזה תקיעה תוקעין (כגון של תשר"ת או תש"ת) לכן התוקע והקהל ראויים להם לכוין תמיד אם תוקעין עכשיו התקיעה שלפניה או שלאחריה ואם לאו אין יוצאין בזה חובת המצוה כלל ומקור דין זה הוא מרמ"א (תק"ז - ו) שכתב "דאם תקע תקיעה אחת והתנה שאיזה מן הסדרים הוא הנכון תעלה לו אותה תקיעה יצא" ומשמע דוקא התנה הא שמע תקיעה וחשב שהיא לאחריה והיא לפניו לא יצא (כן משמע משער הציון סק"ג) ובמחילת כבודו נראה לי דמשם אין ראייה משום דהתם התוקע לא תקע כהגון ולכן בלא תנאי אינו מועיל אבל הכא התוקע תקע כהגון ורק השומע מכוין לתקיעה אחרת ולכן יצא אבל יש ראייה מפורשת מלקט יושר מתלמידיו של בעל תה"ד (דף קכ"ה) שכתב שאם שמע תקיעה ולא ידע אם התקיעה מתשר"ת או תש"ת לא יצא ומצוי הדבר שהמקריא מסמן לחזור והקהל חושבים שהיא כבר תקיעה לפנייה ולא יצאו מה"ת חובת תקיעות (מוטדיס ומניס ע"ט)

II. נוהגים להתענות בערב ראש השנה

(א) מקורו במדרש תנחומא (פרשת אמור סימן כ"ז) וכן פסק השו"ע (תקפ"ח - ז) ואפילו נער בגיל בר מצוה וכן נערה בגיל בת מצוה מתענים (מ"ז סקט"ז) ועיין בערוך השלחן (סק"ח) דבערב ראש השנה גדולי הדור מתענין והקב"ה מוותר להם שליש עונותיהם (על הקהל) ועפ"ז נהגו רבים להתענות ואין זה כיוהרא להתחשב עצמו מגדולי הדור ויש שאינם מתענים אלא עד אחר מנחה גדולה כט' באב שנדחה לחולי קצת (זה"ל תקס"ז - ז ד"ה "עד") ויש אומרים מתענים עד פלג המנחה (מג"ח ע"ט) ולכן יותר טוב שיתנה דעד מנחה גדולה יתענה ויחיד הרוצה לומר עננו שפיר דמי (זה"ל ע"ט - סעיף ח ד"ה "י"ח") ואין צריך לקבל התענית בתפילת מנחה של יום הקודם (מ"ז תקפ"ח - סקט"ז)

(ב) אם רוצה לבטל מנהגו לאחר שנהג כן פעם אחת אם ביטולו עולמית צריך לעשות התרת נדרים (הל"ט ז' מ"ו) כדברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור (י"ד ר"ד - ה) וכמו כן למי שנהג להתענות ביום שמת בו אביו או אמו (חכמת אדם כלל קע"א - י"ח) אמנם יש חולקין במקום חולי (אם זה טעמו - משנה זרחה סקי"ט)

(ג) ועיין בדגול מרבבה (י"ד ר"ד) דאם בשנה הכאה והלאה יחזור למנהגו להתענות בערב ראש השנה אין צריך התרה כלל רק על ביטול מנהג להבא צריך התרה ומהמג"א (פ"ט) לא משמע כן ועיין בשו"ת חתם סופר (חלק א - ג) שהביא הדגול מרבבה להלכה אבל אם רוצה לבטל מנהגו לגמרי צריך התרה ואין לסמוך על ההתרה שנוהגים לעשות בערב ראש השנה או בערב יום כפורים (שו"ת יחזקאל דעת א - ג)

III. אם קבלת מצות עשה שהזמן גרמא נעשה כנדר לאשה ולכן צריכה התרה אם אינה רוצה לשמוע קול שופר

(א) עיין במג"א (תפ"ט - ה) בענין ספירת העומר דכיון דקבלו הנשים עליהן מצות עשה שהזמן גרמא נעשה כחובה ומשמע מדבריו שנעשה הדבר עליהן כנדר דהוה דבר המותר שנהג בו איסור (י"ד ר"ד - ה)

(ב) אמנם הבעל נזירת שמשון תמה על המג"א והביא הרמ"א בדרכי משה (קפ"ח - ח) שדוקא במקום שיש מחלוקת יש מקום לומר שעכשיו קבלוה כחובה כמו פת לסעודה ג' בשבת (שו"ע הל"א - ה) אבל במקום שלכל הדעות אין חיוב בדבר כמו פת בראש חודש אין צריך התרה ורשאות לבטל מנהגן כמו מצות עשה שהזמן גרמא ולכן בנידן דידן תלוי במחלוקת הנ"ל

(ג) המנחת חינוך (ש"ו) כתב גם כן שרק בדבר שיש בו מחלוקת י"ל דנשים חייבות עצמן כמו תפילת ערבית (זרכות כ"ו) ואכילת פת בסעודה שלישית לאיש משא"כ הכא דליכא פלוגתא בזה במצות עשה שהזמן גרמא (זרכות כ): ועוד שלסברת רש"י (צעיריזין ז"ו) אסור לנשים לקיים מצות עשה שהזמן גרמא ודאי אין צריך התרה

(ד) ובשדי חמד (כלליס מערכת מ"ס כלל קל"ו) הביא הבשמים ראש (פ"ט) כה"ג גבי תפילת מוסף דאף דנשים פטורות כבר נהגו להתפלל כל דבר וחייבו עצמם בכל המצות משמע דקאי כשיטת המג"א

(ה) ברע"א (השמיטות ה) כתב דכיון דאין אכילת פת תלוי בחיוב שמחה יש לומר דאין נשים חייבות במצות אכילת פת ביו"ט דהוי מצות עשה שהזמן ג' וא"כ דבשכחה להזכיר יעלה ויבא בכהמ"ז דא"צ לחזור ולברך משמע משום דלא נעשה כחובת נדר ולא כהמג"א

(ו) למעשה כיון שרוב הפוסקים הסכימו לדברי המג"א (האליהו רבה וחק יעקב ושו"ע הרב תפ"ט והרב מבוטשאטש תקפ"ט) יש מקום להצריך התרת נדרים (יחזקאל דעת א - ג וחלק ז - ע) מ"מ כיון דהתרת נדרים על מנהג של מצוה אינו אלא מדרבנן (ברכי יוסף י"ד ר"ד - ה) יש רק ספק דרבנן וגם יש לסמוך על שיטת הדגול מרבבה הנ"ל להקל (יחזקאל דעת א - ג)

כתיבה וחתומה טובה

נבסם לעלו נשאות אבי אורי ר' אליעזר ליפא ב"ר יעקב ארזב' ע"ה אלא' אורח' האשה רחל ב"ר גרשון חנוך הסניף הכפן ע"ה